

Carrasco i Formiguera i l'autodeterminació

Hilari Ragner i Sunyer

Historiador

Introducció

Quan el 9 d'abril de 1938, ara fa setanta-cinc anys, Carrasco i Formiguera, abans de ser afusellat, va cridar “Visca Catalunya lliure!”, ¿què volia dir exactament?

L'any dedicat a Carrasco i Formiguera s'ha celebrat en un moment històric del nostre país molt especial, en el qual, amb la gran manifestació de la Diada del 2012 i l'encara més grandiosa Diada del 2013, amb la cadena humana, es diria que la nostra història, que semblava adormida durant tres-cents anys, s'hagués posat irreversiblement en marxa. Per això no pretendré ara resumir la seva biografia, ja prou recordada en el que s'ha dit i s'ha escrit durant aquest any, sinó que em centraré en allò que el nostre home més portava al cor, i que és el centre del moment polític que estem vivint: la independència de Catalunya. Seran com vuit flaixos d'altres tants moments en els quals Carrasco i Formiguera va explicitar el seu nacionalisme: regidor a l'Ajuntament de Barcelona, la revista L'Estevet, la conferència Nacional Catalana, el Pacte de Sant Sebastià, la proclamació de la República espanyola i la Generalitat catalana, la defensa de l'Estatut a les Corts, el consell de guerra i l'afusellament.

Però abans em cal fer una distinció, que caldrà tenir ben present en cada un dels moments de la vida de Carrasco que evocaré (i també

si volem projectar el seu pensament en el moment present). La distinció és que una cosa és el desig que Catalunya assoleixi la seva plena independència i es constitueixi en un estat propi, i una altra la política del tot o res. Un independentista radical pot acceptar un millorament, com una etapa temporal, sempre que això no comporti renunciar a l'objectiu final.

Regidor a l'Ajuntament de Barcelona

El 8 de febrer de 1920 va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona i va promoure que fos donat a un carrer de la ciutat el nom del Batlle de Cork, Terence MacSwiney, nacionalista irlandès mort el 25 d'octubre d'aquell mateix 1920 després de 74 dies de vaga de fam. La seva agonia havia estat seguida amb expectació arreu del món. A Catalunya, els nacionalistes seguien amb interès el cas d'Irlanda. Ja el 1841 Balmes havia publicat una semblança biogràfica de l'irlandès O'Connell, quan aquest encara vivia, que va tenir gran ressonància i, traduïda a l'anglès, es va difondre molt a Irlanda. Balmes, pensant en Catalunya, elogia el nacionalisme d'O'Connell per haver escollit la via pacífica i parlamentària (si Balmes, tot i ser catalanista, polemitza amb els catalans partidaris de la lluita armada, és que en el seu temps n'hi havia). El que sobretot vol lloar Balmes d'O'Connell, pensant en Catalunya, és que va conduir l'esforç d'emancipació nacional per camins pacífics i legals: "Jamás pueblo alguno se quejó con más razón que el pueblo de Irlanda; jamás hombre alguno alcanzó popularidad tan grande y duradera como O'Connell; jamás se amontonaron más combustibles para una conflagración espantosa; sin embargo, y a pesar de tantos años como lleva ya la lucha, a pesar de que bastaría que O'Connell gritase "a las armas", todavía se conserva la paz en Irlanda, todavía no ha reventado la revolución [...]. En efecto, la norma de conducta del catolicismo en la civilización de los pueblos es ésta: reformar sin destruir; regenerar, pero contando con la acción del tiempo, nunca con trastornos, nunca con baños de sangre". Però MacSwiney no era del tot

“La norma de conducta del catolicismo en la civilización de los pueblos es ésta: reformar sin destruir; regenerar, pero... nunca con trastornos, nunca con baños de sangre” Balmes.

pacifista: pertanyia a l'Exèrcit Revolucionari Irlandès, l'IRA. L'admiraven els nacionalistes catalans més radicals, que havien estat derrotats en aquelles municipals del 1920, però Carrasco, tot i haver sortit regidor en una llista de la Lliga, en aquest punt se situa amb els radicals i honora MacSwiney.

La revista “L'Estevet”

L'humor és una cosa molt seriosa. Per fer reaccionar el país en un moment de descoratjament general, Carrasco i Formiguera es va servir d'una revista humorística. En acabar la primera guerra mundial hi va haver un esclat de nacionalisme optimista, una “orgia de sentimentalisme wilsonià”, diu Ucelay da Cal. El 8 de gener del 1918, a les darreries de la guerra, el president dels EE. UU. Woodrow Wilson va proposar els seus famosos 14 punts, que aplicaven el principi de les nacionalitats (o sigui, que una nació té dret a esdevenir estat) a Bèlgica, a Polònia, als pobles de l'Imperi d'Àustria-Hongria, als països balcànics i a les nacionalitats no turques de l'imperi otomà. Simultàniament, la revolució soviètica del 1917 amenaçava propagar-se per tot Europa. El 15 de novembre de 1918 Alfons XIII va cridar Cambó i li va fer llegir quatre telegrams, acabats d'arribar de les ambaixades de Brussel·les, Berlin, Viena i Berna, que parlaven d'insubordinació dels soldats i anarquia generalitzada. “Jo temo –va dir el rei– que vingui un esclat revolucionari a Catalunya; que els obrers s'ajuntin als soldats i es creï a la capital catalana una situació anàrquica, pròleg de l'anarquia a tot Espanya”. Per prevenir aquest desastre, no hi veia cap més remei que concedir l'autonomia a Catalunya: “Cal que hom doni

l'autonomia a Catalunya immediatament. [...] Cal que vostè vagi a Catalunya per provocar un moviment que distregui les masses de tot propòsit revolucionari.” Quan Cambó va tornar a Barcelona va ser rebut per una gran gentada que l'aplaudien, perquè, interpretant malament unes paraules seves, es deia que portava l'autonomia a la butxaca. Però quan es va presentar a les Corts el projecte d'autonomia, el rei no sols no el va recolzar sinó que es va desfer en elogis del patriotisme de les Diputacions que s'hi havien oposat. Cambó es va considerar enganyat: “M'havia impulsat a llançar la campanya pro autonomia integral! [...] No li'n vaig conservar cap rancor, car sabia que els Reis tenen el dret i fins el deure de mancar a tot compromís personal sempre que l'interès públic ho mani. Ho consigno perquè, si un dia es restaura la Monarquia a Espanya, els homes públics que es posin en contacte amb el rei no oblidin mai aquesta veritat inexorable.”

El fracàs de la campanya autonomista de la Lliga va provocar un desànim del catalanisme moderat i alhora un increment de l'independentisme. Hi havia malestar entre les joventuts de la Lliga i, segons els historiadors de la premsa catalana Torrent i Tasis, “una de les manifestacions més obertes d'aquesta disconformitat amb la política de la Lliga” va ser la revista *L'Estevet*. El nom s'inspira en *L'auca del senyor Esteve*, de Santiago Russiñol. En l'auca apareixen quatre generacions: el senyor Esteve principal, creador de la botiga de vetes i fill “La Puntual”; el seu fill Ramon, que segueix la pauta del pare però sense la seva iniciativa creadora; el nét, Estevet, despersonalitzat com el seu pare; i finalment el besnét, Ramon, que vol ser ell mateix, renega de la botiga i vol ser artista, amb desesperació del seu pare. Per simbolitzar l'esperit renovador i radical d'una joventut que vol superar la Lliga, perquè s'ha quedat a mig camí en la reivindicació nacionalista i s'accontenta amb avantatges econòmics, la revista s'hauria hagut d'anomenar *El Ramonet*, però ningú hauria entès la referència a l'auca de Russiñol. Carrasco és el factòtum de la revista: seus són els articles de fons, com editorials, sota el pseudònim de “La masovera” o, en els darrers números, “Les dites de l'Estevet”. Ell diu als dibuixants el tema i el text de la majoria dels acudits o caricatures. Així, crea “els

L'Estevet rebutja del tot l'estat espanyol i la política de "l'Espanya gran", o "intervencionisme", que pretenia arreglar Espanya.

Estevets", uns joves amb un vestit tirant a esportiu, un barret d'ales amples i –atenció! haurem de descodificar aquest símbol- un garrot a la mà. No hi ha número on Cambó no sigui objecte d'una, o unes quantes caricatures cruels, i fins injustes, que li retreuen haver oblidat el catalanisme i estar només pendent dels interessos de la burgesia i de si el tornen a fer ministre. La contraportada del 10 de febrer de 1922, al·ludint a la recent victòria electoral de la Lliga, dibuixa un edifici mig ensorrat i apuntalat, amb el rètol de "La Puntual", i el propietari que llegeix *La Veu de Catalunya* mentre s'atipa de pollastre i cava tot dient: "Donem gràcies a Déu i celebrem el gran triomf dels ideals nacionalistes! Hem apuntalat la casa, farem l'Exposició i darrera un ministre en vindran d'altres." *L'Estevet* rebutja del tot l'estat espanyol i la política de "l'Espanya gran", o "intervencionisme", que pretenia arreglar Espanya. El to general és d'un independentisme abrandat. Hauríem de citar tota la col·lecció de la revista, però només transcriure per mostra un fragment del 28 de desembre del 1922:

"Catalans independents. – Això és el que som, això és el que voldríem ésser, volem la independència en tots els ordres, en tots els sentits de la paraula, no som dels uns ni dels altres; s'han cansat inútilment els qui han volgut cercar la filiació política de nostre *Estevet*, no som més que catalans i voldríem que tots els fills de Catalunya no volguessin més que el nom de catalans i l'adjectiu d'independents".

He esmentat abans l'atenció amb què a Catalunya se seguia el cas d'Irlanda. S'havia arribat a un pacte amb Gran Bretanya que atorgava una autonomia limitada. En el número de 13 de gener de 1922 "La Masovera" ho comentava així:

“No defalliu, catalans. Creix l'allau dels *Esteve*s que, pit enfora i tranca enlaire, recomençarà la creuada santa; el descrèdit és dels homes que han malversat els entusiasmes i les energies de nostre poble, mai de l'ideal sagrat que proclama la fe, l'esperança i la voluntat d'obtenir per a la pàtria catalana el triomf definitiu de la seva completa llibertat [...]. L'Irlanda, en efecte, sembla que va per últim a fruit de la pau i la llibertat tan heroicament guanyada. La ratificació de l'acord de Londres pel Parlament irlandès i les aclamacions del poble ovacionant tant o més als extremistes capitanejats per En De Valera com els partidaris de la ratificació de l'acord, palesa d'una faisó ben clara el sentir del poble d'Irlanda, que si bé ha acceptat gustosament una pau guanyada amb tants d'esforços i sacrificis, en proclamar la seva simpatia i adhesió als defensors de l'absoluta independència, demostra la seva voluntat decidida de continuar treballant fins al triomf definitiu...”.

Aquest comentari és capital per a interpretar el simbolisme de la tranca que empunyen els *Esteve*s. Carrasco, home de Dret, és decididament antiviolent i només creu en els procediments jurídics i parlamentaris. Com veurem tot seguit, coincideix amb Macià en el fi, la plena independència de Catalunya, però no comparteix l'opció per la lluita armada. Els *Esteve*s no porten armes de foc; les porten els pistolers que ensangonen Barcelona amb la complicitat de les autoritats. Els garrots i l'aire mig esportiu signifiquen la ruptura amb el conformisme i la reivindicació total d'independència, però, com els irlandesos, no és partidari del tot o res, i si es concedeix una part d'allò que es reclama, s'acceptarà, sempre que no sigui a canvi de la renúncia a l'objectiu final indeclinable.

Carrasco coincideix amb Macià en el fi, l'Estat Català independent, però difereix en els mitjans: per a Macià, el tot o res i el recurs a les armes (Prats de Molló); per a Carrasco, els procediments jurídics i el rebuig a la violència. Però Carrasco serà sempre l'home de confiança de Macià: el 1931 el nomena conseller malgrat el fracàs electoral d'Acció Catalana, i l'enviarà a Madrid a negociar amb del govern provisional de la República.

No és partidari del tot o res, i si es concedeix una part d'allò que es reclama, s'acceptarà, sempre que no sigui a canvi de la renúncia a l'objectiu final indeclinable.

La Conferència Nacional Catalana

Del 4 al 6 de juny de 1922 es va celebrar a Barcelona la Conferència Nacional Catalana. Els principals promotors eren els joves del sector més nacionalista i progressista de la Lliga, que, com l'Estevet de l'auca de Russiñol, discrepaven del conformisme de Cambó i de la línia oficial del partit. També hi van acudir alguns sectors republicans i, sobretot, la Federació Democràtica Nacionalista, que havia fundat i dirigia Francesc Macià. Aquest, amb un discurs molt radical, exigint la constitució d'un estat independent, es va guanyar una gran ovació de l'assemblea, però no tothom va acceptar, com ell proposava, que la Conferència Nacional es constituís en Assemblea Constituent de l'Estat lliure de Catalunya. Macià va continuar en aquesta línia i el 7 de juliol va crear l'organització "Estat Català" i va emprendre els preparatius per a una lluita armada, que portarien a l'intent de Prats de Molló, el 1926.

Tot i no seguir Macià, la Conferència Nacional, i amb ella Carrasco, va aprovar unes conclusions molt fortes. Considerant que Catalunya es trobava "moralment en situació de guerra" contra l'Estat espanyol, sostenia la necessitat de constituir un "front únic de combat" i utilitzar tots els mitjans de lluita legals i encara "aquells altres que faci necessaris la resistència que, al reconeixement dels nostres drets, oposi l'Estat que els deté". Amb aquesta finalitat es va constituir el partit Acció Catalana. Carrasco en va ser un dels fundadors.

El pacte de Sant Sebastià

El 17 d'agost de 1930 es van reunir a Sant Sebastià uns representants del republicanisme de tot l'Estat per convenir el derrocament de la monarquia. Hi eren, com a representants dels nacionalistes catalans, Manuel Carrasco i Formiguera per Acció Catalana; Macià Moll i Bosch, per Acció Republicana de Catalunya; i Jaume Aiguader, per Estat Català. Els representants espanyols anaven a començar per elaborar un programa d'acció revolucionària republicana, però els nacionalistes catalans els van tallar i van dir que la revolució no els interessava si de primer no es reconeixia la llibertat de Catalunya. Com que no es va signar cap document, més tard hi va haver discrepàncies sobre el que realment s'havia acordat. Segons Aiguader, Carrasco “parlà llarga estona, sentà la doctrina de l'autodeterminació amb tota la traça d'un advocat [...]. Digué coses bastant gruixudes, més pel to que pel fons, però fou escoltat amb simpatia i atenció per tots els congregats [...]. El bon efecte el provocà la nostra brusquedat; els donava la sensació que per primera volta s'encaraven amb una Catalunya que parlava clar”. Carrasco mateix ho confirma: “Vàrem parlar clar i català i aquest fou el nostre èxit”. Precisa que no és cert que demanessin la independència. Hauria estat impossible l'entesa amb els republicans espanyols si d'entrada la reclamaven, i consideraven molt convenient contribuir al derrocament de la monarquia borbònica, però van deixar ben clar que el canvi de règim havia de tornar a Catalunya la llibertat, amb el dret d'autodeterminació: la República respectaria la lliure voluntat de Catalunya, expressada en un Estatut d'Autonomia votat pel poble i que se sotmetria a l'aprovació de les futures Corts constituents només pel que fa a la delimitació d'atribucions entre els dos governs.

Proclamació de la República i de la Generalitat

El 14 d'abril de 1931 al migdia Francesc Macià, avançant-se a la proclamació de la República a Madrid, va proclamar des de l'Ajuntament de Barcelona l'Estat català dins d'una Federació de Repúbliques

Van deixar ben clar que el canvi de règim havia de tornar a Catalunya la llibertat, amb el dret d'autodeterminació: la República respectaria la lliure voluntat de Catalunya.

ibèriques. La proclama va ser després retocada en to una mica líric per Ventura Gassol, però la versió oficial definitiva va ser redactada per Carrasco i Formiguera, amb més precisió jurídica i amb una referència expressa al pacte de Sant Sebastià:

“Interpretant els sentiments i els anhels del poble que ens acaba de donar el seu sufragi, proclamo la República catalana com a Estat integrant de la Federació ibèrica. – D’acord amb el president de la República Federal espanyola, senyor Niceto Alcalá Zamora, amb el qual hem ratificat els acords presos en el pacte de Sant Sebastià, em faig càrrec provisionalment de les funcions del Govern de Catalunya, esperant que el poble espanyol i el català expressaran quina és, en aquests moments, llur voluntat.”

És fàcil d’imaginar l’esverament que aquesta proclama va suscitar a Madrid. Encara no s’havia proclamat la República espanyola quan Macià va comunicar per telegrama a Alcalá Zamora la proclamació de la República catalana. Fins a mitja tarda no va ocupar Miguel Maura el Palau de la Governació, i eren ja quasi les vuit del vespre quan el govern provisional va tenir la seva primera reunió. Segons una crònica del corresponsal del diari ABC a Barcelona, tancada a les set del vespre, Macià va convocar els periodistes, els va confirmar la proclamació de la República catalana i va afegir que Alcalá Zamora s’hi havia mostrat conforme. De fet, però, a Madrid no hi estaven pas gaire conformes. No tenim el text de les telefonades entre Alcalá Zamora i Macià, però de segur haurien volgut que Catalunya reconegués la República espanyola i acceptés després l’autonomia que se li

concedís. Macià no cedia en el fet consumat de la seva proclama. Les telefonades entre ell i Alcalá Zamora se succeïren al llarg d'aquella tarda i durant la nit del 14 al 15. De fet, des d'un punt de vista estrictament jurídic, tan il·legal era la proclamació de Barcelona com la de Madrid: totes dues comportaven una ruptura radical amb el règim anterior, però en el cas de Catalunya la ruptura era més fonda. La caiguda de la monarquia i la fugida del rei equivalien a la fi de l'ordenament jurídic implantat amb els decrets de Nova Planta, i Catalunya retornava al règim anterior al 1714, o sigui a la seva plena sobirania, des de la qual pactava lliurement amb el govern provisional de la República espanyola. Per això aquell dia Carrasco i Formiguera, segons em contava la seva filla Mercè, en arribar a casa va dir: "Ja em puc morir! He vist Catalunya lliure!"

Ni a Madrid ni a Barcelona els convenia la ruptura. Macià va enviar Carrasco el dia 16 a negociar un acord. Hi va anar en avió, mitjà aleshores molt poc emprat, indicatiu de la urgència de la missió encomanada. Josep Pla, en la seva crònica per a *La Veu de Catalunya*, datada a Madrid el 15 però publicada el 20, escrivia: "Avui s'ha sabut que venia ací, com a plenipotenciari de Macià, el senyor Carrasco i Formiguera". Noteu que Macià l'envia com a persona de la seva total confiança. Ja hem vist la coincidència en el fi i la discrepància en els mitjans, a la Conferència Nacional Catalana. Carrasco no era del partit de Macià, sinó d'Acció Catalana, aquell conjunt d'intel·lectuals que havien menyspreat amb arrogància la coalició que Macià els oferia de cara a les eleccions municipals del 12 d'abril i havien estat totalment derrotats. Ara Macià no envia ningú del seu partit, sinó Carrasco, que a la Conferència Nacional havia rebutjat la lluita armada i havia propugnat els camins jurídics. Doncs ara es veuria si, invocant el Pacte de Sant Sebastià, obtenia el reconeixement de l'autodeterminació de Catalunya.

La reunió de Carrasco i Lluís Nicolau d'Olwer (que acabava d'arribar del seu exili parisenc) amb el govern provisional de la República va durar des de mitja tarda del 16 fins a dos quarts de dues del 17, quan Alcalá Zamora va anunciar als periodistes que aquell dia 17 apareixeria a la *Gaceta* el nomenament de Nicolau d'Olwer com a

La caiguda de la monarquia... equivalien a la fi de l'ordenament jurídic implantat amb els decrets de Nova Planta, i Catalunya retornava al règim anterior al 1714, o sigui a la seva plena sobirania.

ministre representant de Macià. “La impresión que tenemos del asunto en Barcelona –va afegir Alcalá Zamora- es de gran cordialidad. Se lleva con una gran nobleza de miras y con singular afecto por las distintas regiones, que nos enaltece”. I, assenyalant Carrasco, que tenia al costat, va continuar: “el señor Carrasco, aquí presente, y que representa la izquierda radical más extrema, ha ratificado estos sentimientos catalanes”. Llavors Carrasco mateix va intervenir per ratificar que, com acabava de dir Alcalá Zamora, a Catalunya no hi havia cap hostilitat envers les altres terres d'Espanya, i que això contribuiria a salvar i enfortir el nou règim. A continuació va prendre la paraula Lluís Nicolau d'Olwer, que va dir: “Yo milito en el mismo partido que el señor Carrasco, aunque no tenga su temperamento radical, porque es más extremista que yo, y sus manifestaciones son dignas de tenerse muy en cuenta”. I Carrasco encara va afegir unes paraules que crec que són clau per a entendre la seva posició nacionalista en aquell moment: “La República hará el milagro de unirnos a todos”. Creia, doncs, que la monarquia no havia produït la unitat, sinó només una ocupació militar, mentre que, caiguda la monarquia, aquella Catalunya lliure proclamada el 14 d'abril podia continuar essent lliure, bé que unida fraternalment als altres pobles hispànics.

Quina mena d'unió? Això és el que s'hauria de concretar amb Macià. El mateix dia 17 van viatjar a Barcelona tres ministres del govern provisional de la República, Fernando de los Ríos i els dos catalans Marcel·lí Domingo i Lluís Nicolau d'Olwer, acompanyats de Carrasco. Arribats a mitja tarda al Palau de la Generalitat, s'hi van reunir amb Macià, acompanyat de tot el seu govern (del qual formava part Carrasco), el governador civil, Lluís Companys, l'alcalde de Barcelona, Jaume Aiguader, el capità general, López Ochoa, el

president de l'Audiència, Oriol Anguera de Sojo i el comissari de la universitat, Josep Xirau i Palau. La discussió va ser tensa i llarga, però finalment Macià, molt a desgrat seu, va haver de renunciar al nom de República Catalana o Estat Català, que el govern de Madrid es negava absolutament a admetre, i va adoptar el de Generalitat de Catalunya. Se sol dir que va ser a proposta de Fernando de los Ríos, però difícilment aquest granadí podia tenir notícia d'aquesta institució medieval catalana. Va ser justament Carrasco i Formiguera qui va proposar aquest nom. Ho va declarar en el consell de guerra del 1937, que no era pas una ocasió oportuna per atribuir-se un mèrit com aquest, i consta en la lacònica acta del judici que va precisar que havia escollit aquest nom pel seu amor a la història i les institucions de Catalunya. Carrasco podia pensar que la Generalitat, fins a la seva supressió pels Decrets de Nova Planta, era una institució sobirana, i que si ara es restablía podia ser-ho també. Quedava per a futures negociacions, o decisions, la definició de la seva competència. Segons es va convenir aquell 17 d'abril, el govern provisional de la República ratificava allò convingut al pacte de Sant Sebastià i es comprometia a presentar a les Corts, com a ponència del govern, l'Estatut que Catalunya es donés i reconeixia unànimement "la saludable eficàcia revolucionària" dels actes realitzats fins aleshores a Catalunya". A les 10 de la nit Ventura Gassol, conseller de Política, anunciava des del balcó de Palau: "El Consell de Govern ha resolt actuar des d'ara endavant sota el nom de gloriosa tradició de Govern de la Generalitat de Catalunya". S'havia definit l'etiqueta de l'envàs; quedava per determinar-ne el contingut.

Debat de l'Estatut a les Corts

A les eleccions de diputats per a les Corts Constituents del 28 de juny de 1931, Carrasco i Formiguera va sortir elegit per la província de Girona. Les seves intervencions més importants van ser una en defensa de l'Església i una altra en defensa de l'Estatut de Núria. Eren els seus dos grans valors: la religió i la Pàtria.

“La República hará el milagro de unirnos a todos”. Creia, doncs, que la monarquia no havia produït la unitat, sinó només una ocupació militar.

En compliment d'allò acordat en el pacte de Sant Sebastià i en la reunió del 17 d'abril, es va posar en marxa el procés estatutari. El 21 de juny de 1931 va quedar enllestit el text que, pel lloc on la comissió *ad hoc* s'havia reunit, se'n va dir l'Estatut de Núria. Sotmès primerament els municipis, absolutament tots els 1.063 ajuntaments de Catalunya el van aprovar. Dels 8.439 regidors, només 4 van votar en contra i 420 es van abstenir. En el referèndum popular del 2 d'agost, amb una participació del 75 % (la més elevada de totes les votacions durant la República) el 99 % dels electors van votar sí: 595.205 dels 792.574 del cens electoral, i només 3.286 ciutadans, en tot Catalunya, van votar contra l'Estatut. Calia presentar-lo a les Corts. Es va designar una comissió parlamentària de vuit membres, dels quals només dos eren catalans, que fins al 8 d'abril del 1932 no va presentar a les Corts un text retallat. L'article 1er. de l'Estatut de Núria deia que “Catalunya és un Estat autònom dintre la República espanyola”. Ara diria “una regió autònoma de la República espanyola”. Així i tot, en la discussió sobre la totalitat, que va durar del 6 de maig al 3 de juny, es van sentir molts discursos contraris a qualsevol autonomia catalana. Jaume Carner, en nom de la minoria catalana, es va entendre amb el seu amic Azaña i van convenir un text encara més retallat, que el govern defensaria com a ponència seva. Així, el 27 de maig Azaña va pronunciar el seu famós discurs de tres hores en defensa de l'Estatut retallat, i que, com el discurs sobre la qüestió religiosa, va arrossegar la majoria: només 17 diputats van adherir-se a la proposta de Royo Villanova de retirar aquell text i redactar-ne de cap i de nou un altre, i el 3 de juny es va poder començar la discussió article per article. Aquest és el context del discurs de Carrasco i Formiguera del 10 de juny de 1932.

El nostre home no acceptava cap d'aquelles rebaixes. En un acte d'Unió Democràtica en el primer aniversari de la proclamació de la República, havia dit:

“Mentre Catalunya no es doni una altra Constitució, l'única Constitució nostra és l'Estatut, expressió de la voluntat del nostre poble, únic sobirà dels seus destins [...]. Si es volgués fer alguna esmena, caldria acudir a un nou plebiscit. Per a nosaltres el text de l'Estatut és sagrat [...]. Jo defensaré íntegrament l'Estatut. Això no vol dir que jo actui d'una manera anàrquica. En tot el que calgui, acataré la disciplina de la minoria [catalana]. Jo, però, no faré res que s'aparti del contingut de l'Estatut. No mantindré extremismes inútils que no puguin ésser mantinguts amb tota eficàcia. Però, si el cas arriba, nosaltres, homes d'un partit essencialment catalanista, demanàriem un lloc d'honor en aquelles organitzacions que, basades en una principis democràtics, seguissin el camí que assenyalés el poble de Catalunya i aniríem disposats a tots els sacrificis que calguessin”.

No és cap escrit o document; són només paraules, i encara improvisades, però amb tot crec que són molt importants per a determinar la posició de Carrasco i Formiguera pel que fa a la independència. El punt de partida és que Catalunya, en ús de la seva sobirania, s'ha donat un Estatut, i aquest Estatut és sagrat. Manifesta quina serà la seva actitud a les Corts: defensa íntegra de l'Estatut. Vol mantenir-se dins la disciplina de la minoria catalana i no provocarà la seva expulsió, però no acceptarà cap retallada. A continuació, de la seva actuació personal com a diputat passa a parlar de la posició del partit, Unió Democràtica, i en definitiva del poble de Catalunya. No vol extremismes inútils que no podrien ser defensats amb eficàcia, però si el poble català, segons els principis democràtics, assenyalés una camí radical, “aniríem – ell i el partit- disposats a tot els sacrificis”. Hem d'entendre que no propugna cap violència, que ell sempre va rebutjar decididament, sinó accions coratjoses i arrisca-

“El Consell de Govern ha resolt actuar des d'ara endavant sota el nom de gloriosa tradició de Govern de la Generalitat de Catalunya”. Va ser Carrasco i Formiguera qui proposà aquest nom.

des, en la línia del tancament de caixes, l'assemblea de parlamentaris o la vaga de fam del seu admirat batlle de Cork, o del que més tard se'n dirà no violència activa, la de Gandhi i Luther King. Recordeu el que hem dit dels Estevets amb garrot, que no volen agredir ningú però no tenen por de ningú.

I arribem al discurs del 10 de juny. No discuteix la redacció de l'article primer, que era el que es debatia, sinó que fa una mena d'esmena a la totalitat. No convenia esgrimir explícitament el pacte de Sant Sebastià i allò convingut el 17 d'abril, perquè les Corts Constituents s'afirmaven plenament sobiranes, i amb traça de bon advocat ha d'argumentar a partir de la Constitució, però té ben present aquell pacte quan diu que tota aquella discussió és irregular (il·legítima) segons la Constitució, perquè no és missió de les Corts inventar un Estatut per a Catalunya, sinó que només han de comprovar que l'Estatut de Núria ha estat redactat i plebiscitat correctament. “El texto del Estatuto, votado por Cataluña, encaja perfectamente en la Constitución, y encajando perfectamente en la Constitución, las Cortes, por imperativo de este artículo 12, deben aprobarlo en cuanto se hayan cumplido los trámites que para su aprobación se fijan en la Constitución”. Aquestes paraules susciten rumors i interrupcions, i fins impressions. És en aquests agitats minuts quan Carrasco es defineix ell mateix, i és definit pels seus adversaris, com un catalanista radical. No es defensa de la fama que té de radical, sinó que se n'energulleix. Royo Villanova, el més ferotge dels anticatalanistes, exclama: “Este señor dice aquí lo mismo que en Cataluña; tiene esa ventaja”. El *jabalí* Pérez Madrigal (un radical socialista maçó i anticlerical, però que acabaria franquista) reclama a Carrasco que es defineixi d'un cop i digui si és separatista, i encara afegeix: “Lo que S.S. defiende se defiende a tiros; con discursos no”. Carrasco replica: “Ya hablaremos de

eso, Sr. Pérez Madrigal. No temáis que, a pesar de mi categoría de evangelista del Pacto de San Sebastián tenga que resucitar este asunto [...], pero antes y después del Pacto de San Sebastián [...] la única forma posible de resolver el problema de Cataluña es respetar esa libertad de iniciativa, observando este principio de autodeterminación que está consagrado en la Constitución.” Retornant a la interpel·lació de Pérez Madrigal, rebutja un cop més tota violència (també l’espinyola):

“Y vamos a los tiros, Sr. Pérez Madrigal. A este respecto he de decir a S.S. que son un completo infundio todas las noticias que se esparcen por ahí de preparación de violencias en Cataluña. Eso es una equivocación. Los más extremistas, en sentido nacionalista, en Cataluña, entre los que tengo el honor de contarme, nos damos perfecta cuenta de que el poder de la violencia ha acabado para siempre, que no está de moda en los tiempos actuales jugar a soldados, a guerrillas ni a trincheras. No, Sr. Pérez Madrigal; el derecho de Cataluña y la voluntad de Cataluña son cosas que nacen y se asientan tan profundamente en los principios inmovibles del Derecho, que no necesitan de la violencia para defenderse y para imponerse, y que no temen tampoco a la violencia que intente destruirlos.

I acaba citant, en català, *La Santa Espina*: “Som i serem gent catalana, tant si es vol com si no es vol”. Lluhí i Vallescà l’interromp per dir que no representa el poble català, i que dues vegades ha estat desautoritzat: en la qüestió religiosa i ara, sobre l’Estatut. Pérez Madrigal, sempre busca-raons, diu, adreçant-se a la minoria agrària, que eren catòlics: “Os representa a vosotros”. Però Royo Villanova li replica: “¿A mí, qué me va a representar? Éste, a quien representa es a Macià; es el apóstol del nacionalismo”. Els de la minoria catalana protesten amb crits, i el *Diario de Sesiones*, que quan hi ha aldarull anota “*rumores*”, ací registra: “*grandes rumores*”.

El punt de partida és que Catalunya, en ús de la seva sobirania, s'ha donat un Estatut, i aquest Estatut és sagrat.

El consell de guerra

Del procés que el durà a la mort ens cal recordar dos documents: l'escrit de defensa i l'acta del consell de guerra. Carrasco i Formiguera va redactar un escrit de defensa que hauria d'haver llegit el seu defensor, però que no va poder llegir. Sabia prou que aquell procés és dels que comencen amb la sentència ja feta i pastada, però no els ho va posar fàcil, als seus acusadors. Hàbil advocat, va demostrar que el condemnaven vulnerant els principis més elementals de la justícia i de la recta doctrina penal. Deixa clar que el condemnen a mort amb retroactivitat, per fets anteriors al 19 de juliol que aleshores eren perfectament legals, i que en definitiva serà afusellat per la seva manera de pensar. Aquesta és la primera part de la defensa. Però el que més l'interessa, en aquest escrit, és, a la segona part, proclamar davant del tribunal de la història el sentit de la seva vida i les seves conviccions religioses i polítiques. Aquesta segona part és el seu testament espiritual. Només així s'explica que digui, o intenti dir al tribunal el que sembla un suïcidi:

“Carrasco Formiguera –volia fer dir al seu defensor- es desde luego un catalanista ultraradical, es decir, lo que se conoce por separatista, aunque no emplea ni usa este calificativo, ni ha figurado en ningún partido separatista y los puntos esenciales de su ideología política y social se pueden concretar en los extremos siguientes:

1º Resucitar en todos los territorios de lengua catalana el espíritu y educación cristiana.

2º Despertar simultáneamente en esos pueblos una conciencia de su personalidad que reivindique el derecho de autodeterminación.

3º Difundir al propio tiempo los principios de la más avanzada democracia social cristiana, *practicando* el Evangelio en los términos en que Jesucristo lo enseñara.

4º Organizar la vida política de Cataluña en Confederación con los pueblos que aceptasen el respeto a su personalidad propia.”

O sigui que l'objectiu no és la separació, sinó una Catalunya lliure, però Catalunya només acceptarà la confederació si els altres pobles respecten la seva personalitat pròpia.

D'aquest resum de la seva trajectòria personal, religiosa, familiar i política cal destacar el que explica de la Setmana Tràgica del 1909, quan ell, als dinou anys, per primera i única vegada va tenir a les mans un fusell, per, en unió amb altres congregants marians, fer guàrdia davant de l'església i el convent dels jesuïtes del carrer de Casp. És l'expressió del seu rebuig total de la violència. Home de dret, sempre va confiar en els procediments jurídics.

El consell de guerra es va celebrar el 28 d'agost de 1937. L'acta, d'un procés en el qual es demanava pena de mort, ocupa un sol foli. Indici eloqüent del caràcter expeditiu que revestia la justícia militar. El fiscal va llegir l'acusació i va sol·licitar la pena de mort. Diu l'acta que “a continuación el defensor leyó la defensa de su patrocinado, solicitando para el mismo la libre absolución con todos los pronunciamientos favorables”. El defensor, Eloy Alonso, no va llegir la defensa preparada per Carrasco, perquè era massa llarga i sobretot pel contingut. Per això quan, al final de la vista, el president, com és de rigor, diu a l'acusat si té res a dir, diu l'acta que “pretendió relatar su vida política” (és a dir, va intentar dir de paraula allò que havia escrit, i que l'importava més que la impossible absolució), oponiéndose la Presidencia para que concretara con relación a lo que tuviera por conveniente alegar con respecto al hecho concreto, solicitando piedad en gracia a ser un ferviente católico, casado, padre de ocho hijos, y hoy adherido al Movimiento Salvador de España o deseando el triunfo del mismo”.

Es del tot inversemblant que, després del que havia escrit en la

“El derecho y la voluntad de Cataluña son cosas que nacen y se asientan tan profundamente en los principios inconvencibles del Derecho, que no necesitan de la violencia para defenderse”.

defensa que volia que el defensor llegís, i del que va començar a dir però el President el va tallar, acabés adherint-se a la revolta militar. La mateixa redacció de l'acta, a més de molt concisa, és en aquest punt imprecisa: “... hoy adherido al Movimiento o deseando el triunfo del mismo”, com si el secretari dubtés de les paraules exactes. A més, el P. Miquel Batllori m'havia explicat que el P. Ignasi Romañà li havia dit que repetidament havia exhortat Carrasco a fer un acte d'adhesió a la rebel·lió, que facilitaria les gestions per l'indult, però ell sempre s'hi havia negat.

L'afusellament

Carrasco i Formiguera va romandre condemnat a mort fins al 9 d'abril de l'any següent, quan amb l'*enterado* de Franco es va executar la sentència. Carrasco no va permetre que li embenessin els ulls i, mirant de cara tots els presents, va cridar amb veu forta: “Lo que ha sido el lema de toda mi vida y que llevo en el corazón, quiero que sea mi grito en este transcendental momento: ¡Visca Catalunya lliure! Jesús, Jesús”.

Totes aquestes meves pobres paraules, al terme de l'any dedicat a Carrasco i Formiguera, no pretenien més que explicitar què volia dir exactament quan el 9 d'abril de 1938, ara fa setanta-cinc anys, abans de ser afusellat, va cridar “Visca Catalunya lliure!”

[Text de la conferència pronunciada al Col·legi d'Advocats de Barcelona el 16 de desembre del 2013, en la cloenda de l'any dedicat a Carrasco i Formiguera]